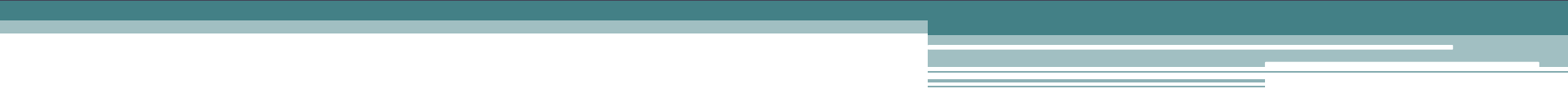

СТРУКТУРАЛІЗМ У МОВОЗНАВСТВІ 30-50 pp. XX ст.

- **1. ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ СТРУКТУРНОЇ ЛІНГВІСТИКИ**
-
- Початок ХХ століття відзначився вивченням матерії під кутом зору різних наук: фізики, хімії, біології.
- Лінгвістику починають цікавити складники речовини. Взаємозумовлений зв'язок мікроединиць формує «структуру матерії».
- **Першим у мовознавстві, хто у власних дослідженнях прагнув розгляднути мову як чисті відношення між знаками в системі, став Ф.де Соссюр.**

- До к. 60-х-початку 70-х рр. – думка: від лінгавстичної концепції Ф.де Соссюра відштовхнулися дві європейські школи – Копенгагенська і Празька та одна американська.
- Проте в Європі оформлюється ще одна школа – Лондонська.
- *Першою статтею, в якій був теоретично обґрунтований метод структурного аналізу, була стаття Віго Брендалья «Структурна лінгвістика» (1939).*
- Але в окремих ученнях структурний аналіз мовних одиниць – значно раніше.

- На сучасному етапі розвитку науки про мову – 4 різновиди структуралізму:

Копенгагенська школа (гloseматика);

Дескриптивна (дистрибутивна) школа
американського структуралізму;

Празька школа (функційна);

Лондонська структуральна школа.

- **Спільні риси шкіл:**
- проти молодограматистів;
- єдиний об'єкт лінгвістики – структура різних рівнів мови;
- основне завдання лінгвістики – синхронійне вивчення мов;
- формалізація лінгвістичного аналізу;
- (окрім пражан) структура – елемент іманентної системи, тобто система що існує сама в собі і для себе.

- **2. КОПЕНГАГЕНСЬКА ШКОЛА СТРУКТУРАЛІСТІВ. ГЛОСЕМАТИКА.**
-
- Глосематика (засновники – Луї **Єльмслев** та Ганс Йорген **Улдааль**).
- Саму школу інколи називають іще Данською.
-
- Назва «глосематика» - протиставлення цього напрямку т. зв. традиційному мовознавству, яке страждало від надмірного суб'єктивізму, а отже, вважалось ненауковим.
- Глосематику уявляють як своєрідну алгебру мови.

- **Філософські засади глосематики:**

- **1. Позитивістська філософія Е.Гуссерля**
(вона – продовження суб'єктивно-ідеалістського напрямку – неопозитивізму):

- - матерія не існує об'єктивно;
- - предмети існують тільки в сукупностях перелічених їх функцій;
-

- **2. Об'єктивний ідеалізм Е.Гуссерля**
(феноменологічна концепція його < ідеалістичне учення Гегеля)

- - аналіз мови забезпечує виявлення справжнього об'єкта логічного дослідження;
- - необхідно виявляти в об'єкті те, що в ньому постійне, незмінне, що перебуває поза простором і часом.

- Концепції глосематики – у працях **Г.Ульдалля** («Основи глосематики»), **Л.Єльмслева** («Принципи загальної граматики», «Основи лінгвістичної теорії», «Пролегомени до теорії мови»).
- /προλεγομενα 'передмова, вступ'/
- Теорію свою глосематисти будують двома способами:
 - 1) розглядають явище мови під кутом зору абсолютної статистики;
 - 2) повністю дематеріалізують об'єкт лінгвістики.

- **Основні тези глосематистів:**
- **1.** Мова – це ієрархія відношень між інвентарними одиницями (привіт використанню описового методу як інструменту обліку!).
- **2.** Існування конкретних форм мови – не цікавить!
- **3.** Первинними є чисті відношення між інвентарними одиницями.
- **4.** Вторинні – мови, які функціонують, із їх акустично-артикуляційними особливостями, граматичною й синтаксичною будовою, лексичним значенням слів.
- Цікавлять ці мови глосематистів остільки, оскільки за їх допомогою маніфестується всеосяжна структура відношень.

- **5.** Реальні мови – лінійні.
- Вони виявляються звуковими ланцюгами на синтагматичній осі в межах простору і часу.
- **6.** Просторово-часова властивість мови не задовольняла копенгагенців, як і Ф.де Соссюра ⇒ вони прагнули побудувати лінгвістичну теорію поза простором і часом.
- **7.** Основне у глосематиці – дослідити структуру всіх знаків семіотичної системи.
- **8.** Структуру можна сягнути тоді, коли будуть вивчені залежності елементів мови.

- **9.** Реально функціують не матеріальні явища мови (звук, буква, знак), а співвідношення, що складаються між звуками, звуковими комплексами, знаками.
- **10.** Два компоненти структури мови:
 - - **змінний** (це форми протиставлення залежностей: писемна, усна, телеграфна, азбука Морзе);
 - - **константний** (співвідношення, за якими впізнається структура певної мови).

- **11.** Опис структури мови буде науковим тоді, коли в ролі змінних одиниць будуть представлені різні за своєю природою змінні семіотичні одиниці, а в ролі константних – відношення між цими семіотичними одиницями.
- **12.** (дуже підтримали Ф.де Соссюра) Нова галузь лінгвістики – семіологія – наука про систему відношень недиференційованих знаків.
- **13.** Мовний знак розглядається на рівні інших типів знаків.
- **14.** (і знову підтримали Ф.де Соссюра). Існує позначуване (поняття, а не предмет) і те, що позначає (звуковий образ).

- Глосематисти модифікували цю думку, **поглибивши в ній формалістичний аспект**
- Виділивши в мовному знакові два плану, вони замінили те, що позначає, **планом вираження**, а позначуване – **планом змісту**.
- Кожен із цих двох планів вони розподілили на субстанцію й форму вираження, а також на субстанцію змісту та форму змісту.
- **15.** Об'єкт глосематики – лише форма вираження і форма змісту, тобто чисті відношення.
- **16.** Субстанція вираження та субстанція змісту – поза лінгвістичним об'єктом.

- **17.** Розвивали думку Ф.де Соссюра про дихотомію мови і мовлення (своєрідність: ці явища формалізуються, а їх інтерпретація гіпертрофовано абстрагується).
- **18.** Існують не два складники – мова і мовлення (як у Соссюра), а чотири:
 - - схема – чиста, автономна форма, незалежна від конкретного звукового образу та функцій у комунікативній системі;
 - - норма – передбачає функціонування форми звукового образу, а також варіантів цього образу;
 - - вживання – мовна практика носіїв мови якогось ареалу;
 - - акт – модуляція органів мовлення в процесі творення звукових образів.
- Акт і схема відображають реальність.

- Глосематисти дематеріалізували об'єкт лінгвістичного аналізу ⇒ потрібен мовознавчий метод аналізу ⇒ еврика!
– метод опису!
-
- У роботі «**Пролегомени до теорії мови**» Л. Єльмслев сформулював вимоги, що висуваються до лінгвістичної теорії.
-
- Операції опису здійснюються за наперед визначеними правилами. Опис має бути: несуперечливим, вичерпним, простим.
-
- Процедури опису повинні вестися в дедуктивно-аналітичний спосіб.
-
- Відповідно до логічного позитивізму, лінгвістична теорія не може залежати від фактів.

- Ідеальна лінгвістика подібна до математики, де розв'язок задачі не пов'язаний із реальними предметами, а ірраціональні числа взагалі суперечать здоровому глуздові.
- Лінгвістична теорія має слідувати двом принципам:
 - довільності (незалежності від об'єкта, який вивчається);
 - придатності.
- І плюс емпіричність (= свобода від суперечностей, вичерпна повнота, гранична простота в описі).

- Кожна складна концепція аналізується за безпосередніми її складниками, які теж піддаються такому ж аналізу, і так – до найдрібніших одиниць мови, які є для граматики лише інвентарем.
- До того ж, аналіз цей будується на основі алгебраїчної символіки.
- \Rightarrow Глосематика оперує не явищами мови, а одиницями у вигляді алгебраїчних позначок, за допомогою яких складається алгоритм.